

Wprowadzenie

Przedstawiamy Państwu numer 52 czasopisma „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” przygotowywanego przez Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Stanowi on czwarty zeszyt serii poświęconej wyzwaniom rozwojowym naszego regionu. Dostrzegając niedostatek aktualnych opracowań dotyczących problemów społecznych i ekonomicznych Wielkopolski, Redakcja, przy aprobachie wówczas Rady Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, postanowiła, że począwszy od 2016 r. każdy czwarty w danym roku zeszyt naszego czasopisma będzie miał charakter tomu zbierającego wyniki badań regionalnych odnoszących się do naszego województwa. Zakładamy, że podjęta inicjatywa przyczyni się do powstania cennego poznawczo zbioru wyników analiz, których zakres przestrzenny będzie dotyczył województwa wielkopolskiego. W numerze tym zebraliśmy aż 15 artykułów, których problematyka obejmuje zróżnicowanie przestrzenne rozwoju społeczno-gospodarczego Wielkopolski, zagadnienia osadnicze i demograficzne regionu, czynniki lokalizacji działalności przemysłowej, zróżnicowanie działalności rolniczej, wyzwania środowiskowe oraz możliwości wykorzystania turystycznego zasobów środowiskowych i kulturowych województwa.

W pierwszym artykule „PKB i TFP w powiatach województwa wielkopolskiego. Oszacowanie i ocena zróżnicowania” Barbara Dańska-Borsiak przeprowadza analizę poziomu PKB i łącznej produktywności czynników produkcji (TFP) dla powiatów województwa wielkopolskiego w latach 2008–2018 oraz identyfikuje ich zróżnicowania przestrzenne. Uzyskane wyniki wskazują na brak zależności przestrzennych w skali globalnej (całego województwa) przy występowaniu zauważalnych różnic w zależności od dominującego profilu gospodarczego powiatu.

W kolejnym opracowaniu „Rozwój społeczno-gospodarczy a aktywność społeczności lokalnych w województwie wielkopolskim” Iwona Józefowicz i Hanna Michniewicz-Ankiersztajn podejmują próbę przedstawienia zależności pomiędzy poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego (określonego na podstawie wybranych wskaźników) a stopniem aktywności społecznej mieszkańców (określonej liczbą stowarzyszeń działających na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego) w gminach województwa wielkopolskiego. Rezultaty badań wskazały istnienie grupy gmin podobnych do siebie w strefie oddziaływania aglomeracji poznańskiej. Podobieństwem wyróżniały się także gminy zlokalizowane w północnej oraz wschodniej części badanego obszaru (głównie gminy wiejskie).

W trzecim artykule autorstwa Aliny Walenia „Partnerstwo publiczno-prywatne jako forma wsparcia inwestycji lokalnych w województwie wielkopolskim” mamy możliwość zapoznać się z wynikami analizy uwarunkowań prawnych, organizacyjnych i finansowych współpracy sektora publicznego, głównie samorządowego, z sektorem prywatnym dotyczącej realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych

mających na celu wspieranie rozwoju lokalnego. Do oceny zjawiska PPP w województwie wielkopolskim wykorzystane zostały dane publikowane na stronie Platformy PPP, zawierającej bazy zamierzeń inwestycyjnych, bazy projektów PPP z zawartymi umowami, bazy umów rozwiązanych, nierealizowanych (bazy te są aktualizowane w okresach miesięcznych lub kwartalnych).

Przechodząc do zagadnień związanych z osadnictwem i demografią Wielkopolski, w czwartym opracowaniu pt. „Rozplanowanie małych miast wschodniej Wielkopolski. Analiza zmian w świetle teorii składni przestrzeni” Mariusz Lamprecht przedstawia wyniki badań nad konfiguracją przestrzeni małych miast wschodniej Wielkopolski. Rozważania koncentrują się na konfiguracji przestrzeni najmniejszych miast wschodniej Wielkopolski i stanowią próbę oceny zmian ich rozplanowania w okresie ostatnich 100 lat, w świetle integracji, jednej z kluczowych miar składni przestrzeni. Analizy wskazały, że w rozplanowaniu badanych miast zaszły w analizowanym okresie istotne zmiany. Niemal wszystkie badane ośrodki rozwinęły swoje układy, niezależnie od zmiany stanu ludnościowego. Skala zmian przestrzennych nawiązuje do sytuacji demograficznej, zwłaszcza w miastach, które powiększyły swój potencjał ludnościowy.

Piąte opracowanie autorstwa Piotra Lityńskiego pt. „Urban Sprawl of Poznań: Morphological and Microeconomic Profile” zawiera ocenę suburbanizacji Poznania z perspektywy morfologii przestrzeni i sytuacji finansowej podmiejskich gospodarstw domowych. Wyniki badań wskazują, że analizowane gminy obszaru aglomeracji poznańskiej charakteryzują się umiarkowanym stopniem nieuporządkowania struktury przestrzennej. Nie ma gmin o całkowicie zwartej specyfice, nie ma też gmin o absolutnie wysokim stopniu nieładu przestrzennego. Gospodarstwa domowe przyczyniające się do gwałtownej i chaotycznej urbanizacji terenów otaczających Poznań to przede wszystkim rodziny, które dążą do ograniczania kosztów finansowych w celu maksymalizacji swoich preferencji mieszkaniowych.

W kolejnym artykule pt. „Programowanie działań rewitalizacyjnych – przykład Konina” Edyta Masierek prezentuje aktualnie obowiązujące zasady programowania rewitalizacji w Polsce na przykładzie Konina, który w latach 2015–2019 realizował jeden z projektów w ramach konkursu Modelowa Rewitalizacja Miast. W opracowaniu przedstawiono, w jaki sposób w praktyce wygląda planowanie rewitalizacji oraz na jakie trudności napotykają koordynatorzy tego procesu. Artykuł zwraca również uwagę na endogeniczne uwarunkowania Konina oraz jego szansę na wykorzystanie rewitalizacji w procesie scalania prawo- i lewobrzeżnej części miasta.

Artykuł Małgorzaty Polnej „Przestrzenne zróżnicowanie starzenia się ludności na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego” otwiera grupę opracowań dotyczących analizy procesów demograficznych regionu. Autorka prezentuje w nim poziom i przestrzenne zróżnicowanie starości demograficznej oraz dynamikę procesu starzenia się ludności na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego. Uzyskane wyniki wskazują, że obszary wiejskie regionu charakteryzują się postępującym procesem starzenia się, przy czym stopień zaawansowania starości demograficznej oraz dynamika tego procesu są niższe niż w miastach

województwa. Względnie niski poziom zaawansowania starości demograficznej terenów wiejskich wykazuje znaczne zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Obok gmin, które można nazwać demograficznie starymi, występują jednostki o relatywnie wolniej postępującej starości, oraz takie, w których ma miejsce odmładzanie populacji.

W artykule „Wielkość i kierunki migracji na pobyt stały w województwie wielkopolskim w latach 2002–2017” Dariusz Ilnicki podejmuje próbę wyjaśnienia zróżnicowania wielkości oraz kierunków migracji na pobyt stały pomiędzy jednostkami poziomu NUTS 5 podziału terytorialnego. W opisie wielkości i kierunków migracji zastosowany został sumaryczny przepływ, a w przypadku wyznaczenia obszarów emigracji i imigracji miast największy przepływ. Jakkolwiek migracje na pobyt stały są aktem jednorazowym, ich powtarzalność, wielkość, obecność „relacji powrotnych”, pozwala wnioskować o wzmacnianiu powiązań funkcjonalnych pomiędzy miastami a ich otoczeniem. W konsekwencji autor sugeruje, że migracje tego typu mogą być wykorzystywane do delimitacji obszarów powiązanych ze sobą funkcją miejsca zamieszkania i miejsca pracy – obszarów funkcjonalnych miast.

Następne opracowanie zwraca uwagę czytelnika na współczesne uwarunkowania lokalizacji działalności przemysłowej w Wielkopolsce. Wojciech Dyba w tekście „Czynniki oraz efekty lokalizacji zakładu Volkswagena w powiecie wrzesińskim” przedstawia analizę czynników i efektów lokalizacji zakładu produkcyjnego Volkswagen-Crafter w Białężycach koło Wrześni. Wyniki oparte są na wywiadach przeprowadzonych z przedstawicielami przedsiębiorstwa i władz samorządowych oraz z mieszkańcami. Badanie pozwoliło wykazać, że w zakresie czynników lokalizacji – obok kosztowych (związanych z terenem inwestycji i ulgami podatkowymi) – znaczenie miały też czynniki zaopatrzeniowe (m.in. oczekiwana wydajność pracy) oraz „miękkie” (m.in. dobry wizerunek regionu, współpraca z władzami lokalnymi).

Artykuł przygotowany przez zespół w składzie Benicjusz Głębocki, Tomasz Kossowski, Ewa Kacprzak pt. „Ewolucja typów rolnictwa w województwie wielkopolskim na przełomie XX i XXI wieku” otwiera grupę opracowań dotyczących geografii rolnictwa Wielkopolski. Autorzy dokonują porównania dwóch typologii rolnictwa, odnosząc je do obszaru województwa wielkopolskiego. Mimo istniejących różnic w metodologii badawczej oraz dostępności materiałów statystycznych w rozkładzie przestrzennym wyróżnionych typów zauważono duże podobieństwa. W obu analizowanych typologiach stwierdzono trwałe oddziaływanie uwarunkowań historycznych, choć po przystąpieniu Polski do UE obserwuje się systematyczne zacieranie różnic pomiędzy obszarami dawnego zaboru rosyjskiego i pozostałą częścią województwa wielkopolskiego. Zaproponowana przez autorów metoda, z uwagi na możliwość wykorzystania bardzo dużej liczby cech diagnostycznych, ma charakter uniwersalny i może być stosowana w różnych regionach.

Paulina Wiza w artykule „Znaczenie konkurencyjności produkcji mleka w ujęciu regionalnym na przykładzie wielkopolskich gospodarstw specjalizujących się w produkcji mleka” przeprowadza dyskusję na temat wybranych zagadnień teorii

i metodologii regionalnych badań dotyczących konkurencyjności oraz ocenę konkurencyjności gospodarstw mlecznych w Polsce w ujęciu regionalnym ze szczególnym uwzględnieniem wielkopolskich gospodarstw rolnych. Badania mają na celu określenie pozycji konkurencyjnej wielkopolskich gospodarstw mlecznych pod względem produkcji mleka na tle Polski.

Dwunaste opracowanie pt. „Wpływ zielonej infrastruktury na warunki termiczne miast północnej Wielkopolski oraz jej miejsce w lokalnej polityce klimatycznej”, przygotowany przez Piotra Lupe, kieruje uwagę czytelnika na wyzwania środowiskowo-klimatyczne rozwoju regionu. Autor dokonuje rozpoznania ilościowego zielonej infrastruktury w miastach województwa wielkopolskiego położonych na północ od Poznania (31 obiektów) w kontekście jej oddziaływania na warunki termiczne. W toku badań potwierdzono znaczny i zróżnicowany przestrzennie wpływ zielonej infrastruktury na obniżanie temperatury radiacyjnej w miastach. W tych samych warunkach atmosfery różnice wysokości średniej temperatury radiacyjnej obliczonej dla miast różniących się udziałem zielonej infrastruktury przekraczały nawet 5°C. Tak ważna rola zielonej infrastruktury nie znalazła, zdaniem autora, bezpośredniego przełożenia na politykę klimatyczną miast, w której wyżej pozycjonowane są działania inwestycyjne w szarej infrastrukturze, a powiązania między szarą, niebieską i zieloną infrastrukturą są w wielu przypadkach pomijane.

W kolejnym artykule autorstwa Julii Jęch i Małgorzaty Stępniewskiej pt. „Społeczna percepcja klimatu akustycznego Poznania” autorki dokonują rozpoznania społecznej percepcji ochrony przed hałasem na przykładzie Poznania. Zebrane informacje pozwoliły określić opinie respondentów na temat poziomu hałasu, jego najważniejszych źródeł, a także dostrzeganych oraz preferowanych działań naprawczych. Wyniki badań mogą być interesujące dla wielu miast, które stoją przed wyzwaniem identyfikacji potrzeb mieszkańców w procesie wyboru priorytetów i sposobów kształtowania klimatu akustycznego.

Niniejszy tom zamykają dwa opracowania dotyczące znaczenia turystyki w procesie rozwoju województwa wielkopolskiego. W artykule „Turystyka w dokumentach strategicznych gmin wiejskich województwa wielkopolskiego” Klaudia Nowicka podejmuje próbę określenia sposobu, w jaki władze lokalne postrzegają turystykę i jej rolę w rozwoju gospodarczym i społecznym gmin wiejskich województwa wielkopolskiego. Zrealizowanie tak postawionego celu wymagało zbadań dostępnych, aktualnych dokumentów strategicznych dla wybranych jednostek administracyjnych przy wykorzystaniu analizy komputerowej oraz kontekstowej (*computer-assisted context analysis, text mining*) wszystkich dostępnych opracowań. Łącznie badaniem objęto 7500 stron. Szczegółowej analizie poddano wybrane rozdziały dokumentów dotyczące celów strategicznych i operacyjnych, jak również analizy SWOT. Badanie dotyczyło wyłącznie tych celów oraz elementów analizy SWOT, które w sposób bezpośredni odnoszą się do rozwoju turystyki w gminie.

Izabela Chudzyńska w artykule „Kuchnia ochweśnicka narzędziem promocji regionu” podejmuje analizę zagadnień związanych z kuchnią regionalną, na przykładzie kuchni ochweśnickiej jako narzędzia skutecznie promującego region. W opracowaniu wykazano, że badana kuchnia, pomimo że posiada wszystkie

cechy „nowego” jedzenia opisane przez Lucy Long, które wywołują zainteresowanie konsumentów, nie stała się skutecznym narzędziem promocji regionu.

Zapraszamy Państwa również do działu Nowości Wydawniczych, w którym prezentujemy najnowsze prace autorstwa pracowników naszego wydziału, których tematyka bezpośrednio wiąże się z problematyką rozwoju regionalnego i polityki regionalnej. W bieżącym numerze przedstawiamy Państwu pracę autorstwa Pawła Churskiego, Tomasza Herodowicza, Barbary Koneckiej-Szydłowskiej i Roberta Perdała pt. „Teoretyczny i praktyczny wymiar polityki rozwoju zorientowanej terytorialnie”.

Mamy nadzieję, że włączą się Państwo w tworzenie kolejnych numerów naszego czasopisma, które – jak miło nam poinformować – jest już indeksowane m.in. w bazie ERIH PLUS. Zapraszamy i zachęcamy Państwa do nadsyłania propozycji publikacji, informacji na temat nowości wydawniczych, recenzji i głosów polemicznych dotyczących najnowszych wyników badań, a także streszczeń wyróżniających się prac magisterskich z zakresu problematyki rozwoju regionalnego i polityki regionalnej, które mogłyby stać się podstawą do przygotowania artykułów w numerze poświęconym debiutom naukowym. Pamiętajmy, że tylko od naszej wspólnej aktywności zależy ostateczny kształt naszego czasopisma, którego kolejny numer trafił właśnie do Państwa.

Przypominamy, że wszystkie zasady dotyczące składania i recenzowania tekstów oraz numery archiwalne czasopisma dostępne są pod adresami: <http://rr.amu.edu.pl> oraz <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/rrpr/>.

Redaktor Naczelny
prof. dr hab. Paweł Churski

chur@amu.edu.pl

 <https://orcid.org/0000-0002-4152-1211>